

2. Спираючись на дані опитування, було виявлено занедовлення студентами навчальним процесом. Перенасичення навчальної програми предметами й підвищені вимоги викладачів приводять до того, що студенти дуже перенавантаженні, отже, в них губиться інтерес до навчання, не засвоюються якісно знання. Необхідно модернізувати технології й методи навчання, залучити інноваційні технології.
3. Самооцінка студентів носить формальний і не об'єктивний характер. Потрібно розробити й різноманітні форми оцінки й контролю.
4. Більшість студентів не можуть одночасно працювати та вчитись це зумовлено тим, що навантаження на роботі та інституті не дають змогу повноцінно оволодіти обома процесами одночасно. Хоча, як відмітили студенти, для більшості робота є засобом матеріальної підтримки, а деяким вона робить приємність і є засобом самореалізації.

Література:

1. Крахмалев А.П. Якість освіти, як актуальна проблема керування. – Омськ: ОмГПУ, 2001.
2. Локшина О.І. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи – К.:К.І.С, 2004.
3. Якість освіти: проблеми. IV міжнародна науково-методологічна конференція. – Новосибірськ, 2001.

Н.В.Кузьменко

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ВИХОВНИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

В данной статье делается попытка определить компоненты системы внеаудиторной воспитательной работы, как воспитательного средства профессионального образования.

The attempt to define components of system of extracurricular pedagogical work as an educational mean of professional education is made in this article.

Постановка проблеми. Процес становлення студента як фахівця складається з декількох етапів: усвідомлення соціальної ролі праці фахівця, сприйняття вимог майбутньої професії, свідомого пред'явлення цих вимог до себе а також повинна бути сформована самопрезентація, самоактуалізація та ін. Адже в сучасних умовах

ринку праці майбутній фахівець повинен бути конкурентно спроможним і відповідати потребам ринку.

Ці етапи професійного становлення майбутнього фахівця складають основу професійно-фахового виховання у вищому технічному навчальному закладі (ВТНЗ), процес якого включає в себе навчальну, наукову, позааудиторну та суспільну роботу. Також виховний процес у вищому технічному навчальному закладі реалізує принципи виховання, що визначені концепцією виховання дітей та молоді у національній системі освіти.

Не остання роль у професійному становленні майбутнього фахівця належить позааудиторній виховній роботі, яка, в свою чергу, з теоретичними заняттями і різними видами практики (тобто в системі) ставить студента в умови більш близькі до самостійної професійної роботи.

Отже, метою даного дослідження є визначити основні компоненти системи позааудиторної виховної роботи.

Аналіз останніх досліджень. До основи розробки та реалізації моделі виховної позааудиторної роботи належать теорії цілісного педагогічного процесу (Ю.К.Бабанський, В.П.Беспалько, В.В.Краєвський), педагогічних систем (Ю.К.Бабанський, Н.В.Кузьміна), сучасні концепції виховання (В.А.Караковський, А.В.Мудрик, Л.І.Новікова, Н.Е.Щюркова), теоретико-методологічні основи моделювання виховних систем освітніх закладів (Л.І.Новікова, Е.Н.Степанов).

Доброчинним середовищем для розвитку особистості студента, формування його самоствердження є позааудиторна виховна робота ВТНЗ як сукупність перетворюючих дій, чинених за межами навчального процесу у безпосередньому зв'язку з ним. Вона має власну специфіку, методи, критерії оцінки результатів діяльності (Є.В.Мещерякова). Позааудиторна виховна робота, по-перше, є одним із засобів виховання готовності студентів до професійної діяльності, по-друге, є додатковим джерелом часу в системі навчально-виховного процесу ВТНЗ і, по-третє, організовується в межах вільного часу студентів.

Виходячи з аналізу ряду психолого-педагогічних досліджень і на основі положення про те, що позааудиторна виховна робота повинна стати одним із засобів формування самоствердження студентів, ми спробували визначити, що таке позааудиторна робота і виділити особливості позааудиторної роботи (тісний зв'язок з науково-дослідною діяльністю студентів; свобода вибору форм і ступеню своєї

участі на основі добровільності; незалученості до навчального плану, тобто виконання її у вільний час і понад обов'язковий програмний мінімум; поєднання самостійної діяльності та ініціативи у співробітництві з викладачем; широке використання методів стимулювання активності учасників; новизна змісту, форм і методів роботи).

До змісту виховної позааудиторної роботи відноситься діяльність педагогів та студентів, яка здійснюється за наступними напрямками: патріотичне та полікультурне (направлене на формування соціокультурних якостей фахівця та патріотизму), професійне (забезпечує процес цілеспрямованого формування професійно вагомих якостей майбутнього фахівця), ідейно-правове (передбачає формування у студентів міжкультурної толерантності, наукового світогляду, конституційних позицій особистості), культурно-естетичне (спрямоване на розвиток здібностей студентів до повоцінного сприйняття і вірного розуміння прекрасного, виховання естетичного смаку та ідеалу) [1].

Особливості позааудиторної виховної роботи пояснюються розмаїтістю задач, вирішення яких забезпечує результативність професійного виховання студентів. Під час організації та при проведенні позааудиторної виховної роботи необхідно вирішувати наступні задачі: конкретизувати уявлення студентів про суть та специфіку майбутньої праці; поглибити та розширити фаховий кругозір; удосконалювати фахові уміння та навички; розвивати фахові здібності; формувати професійне мислення і установку на оволодіння професією, здібність до творчої праці; сформувати потребу в професійній самоосвіті і самовихованні; вдосконалювати професійно значущі властивості і якості особистості.

Характерною особливістю організації позааудиторної виховної роботи є використання в її процесі такої системи комунікації, яка дає студентам можливість обмінюватися своїми думками і спостереженнями, співвідносити свої погляди і оцінки з позицій професійних вимог і з точки зору інших її учасників, щоб кожен знайшов місце в загальній справі, був відповідальним перед іншими і збагачувався їх досвідом.

Установки, цінності, усвідомлені інтереси визначають професійні потреби особистості, закріплюють їх на окремих видах діяльності. Орієнтації, що формуються, забезпечують сталість професійної поведінки і роблять її незалежною від ситуативних обставин. Засвоєння мотиваційних уявлень є складним процесом у

формуванні майбутнього фахівця а також важливою задачею професійного виховання, в реалізації якої чималу роль відіграє позааудиторна виховна робота.

Правильно організована позааудиторна виховна робота розвиває у студентів потребу у вивченні фахової теорії, пробуджує інтерес до наукової літератури, тим самим удосконалює в них такі важливі якості особистості, як пізнавальні інтереси і потреби, уважність, звичку до сюжетатичної роботи над собою, формує основи професійних переконань.

Не менш важливою задачею позааудиторної роботи є виховання у майбутніх фахівців упевненості в своїх силах, здібностях, можливостях та внутрішній дисциплінованості. Успішно вирішити її можливо лише в тому випадку, як що студенти отримують завдання з урахуванням своїх сил і можливостей, інтересів і здібностей.

Колективна позааудиторна робота піднімає кожного студента на сходинку вище у професійному кругозорі, професійних знаннях, розвитку професійних творчих здібностей, естетичних потреб, професійного мислення – без чого неможлива особистість сучасного фахівця [4].

В усіх вищих навчальних закладах позааудиторна діяльність має професійну спрямованість. Важливе місце відводиться пропаганді національних трудових традицій, адже значення і дієвість трудових традицій, багатство змісту визначають їх виняткову роль у вихованні майбутніх спеціалістів.

Позааудиторна виховна робота має масовий, груповий та індивідуальний характер. У процесі масових форм позааудиторної виховної роботи педагоги залучають широку аудиторію студентів до інформаційних повідомлень, у процесі групових форм роботи – до взаємного спілкування, а індивідуальні форми мають свої особливості відповідно до поставленої мети. Для отримання більш ефективного результату рекомендується використовувати як масові, групові, так і індивідуальні форми роботи. У педагогічній літературі під формою організації виховного процесу розуміють спосіб виховного впливу, що відображає внутрішній взаємозв'язок різних елементів і стосунки педагогів і студентів [3].

За аналізом літературних джерел можна виділити найбільш характерні загальні принципи позааудиторної виховної роботи – добровільності, урахування індивідуальних особливостей студента. До принципів позааудиторної роботи можна віднести принцип комунікативної активності (принцип, що стимулює і залучає студентів

до використання нових, невідомих їм матеріалів, пізнавальна цінність яких викликає потребу у спілкуванні, підвищують його якісний рівень, що стимулює комунікативну компетентність студентів).

Розглянемо важливі принципи позааудиторної виховної роботи. Однією з найважливіших задач позааудиторної роботи є формування у студентів пізнавального інтересу. Такий інтерес не може виникнути, як що робота виконується без бажання примусово. Тому вважається, що принцип добровільності є одним з найважливіших принципів позааудиторної роботи. Відомо, що за рівнями загального розвитку, спрямованості інтересів і рисами характеру студенти відрізняються один від одного. Якщо ігнорувати ці відмінності, неможливо досягти успіху у позааудиторній роботі. Принцип урахування індивідуальних особливостей дозволяє враховувати рівні розвитку кожного студента і, виходячи із цього, коригувати усі види робіт, які проводяться з кожним студентом.

Знову ж таки позааудиторну роботу можна поділити на масову, групову та індивідуальну. Усі ці види позааудиторної виховної роботи відрізняються між собою не тільки кількістю учасників, але мають свої організаційні форми, методи і зміст [5].

Говорячи про індивідуальну позааудиторну роботу, можна виокремити дві можливості. По-перше, епізодичне виконання окремих доручень студентами з метою залучення до більш систематичної роботи. По-друге, можна говорити про роботу зі студентами, які вже цілком свідомо вирішили спеціалізуватися за даним напрямом і яких не може задовольнити рівень вже проведених групових занять.

Групова робота охоплює передусім студентів, у яких вже пробудився інтерес до фахового напрямку.

До масових форм можна віднести науково-практичні конференції, зустрічі за професією, проведення олімпіад та ін. [5].

Позааудиторна виховна робота у ВТНЗ, за С.С.Вітвицькою, проводиться на основі активності та самостійності студентів за умови керівної ролі студентського активу і фахової допомоги викладачів-кураторів та студентського самоврядування. Позааудиторна виховна робота стимулює формування особистості майбутнього фахівця у контексті професіоналізації всіх виховних впливів на студентів.

Професіоналізація позааудиторної виховної роботи вміщує "спеціалізацію", тобто урахування специфіки ВТНЗ, факультету, кафедри, надаючи всій системі навчально-виховної роботи професійної спрямованості, широко застосовуючи у практиці виховання прикладів із професійної діяльності.

Основними напрямками позааудиторної виховної роботи можна вважати: врахування специфіки факультету, кафедри при організації та проведенні виховної роботи із студентами; широке використання форм, що відображають специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців; моделювання і розв'язання професійних ситуацій; вдосконалення умінь і особистих якостей майбутніх фахівців у процесі включення їх до активної позааудиторної виховної діяльності; психолого-педагогічне обґрунтування методів і форм позааудиторної роботи студентів.

Основними напрямками виховної роботи у ВТНЗ є: формування наукового світогляду; громадянське та патріотичне виховання; правове виховання; моральне виховання; трудове, фізичне виховання; екологічне виховання; професійно-технічне виховання.

Основними засобами і формами реалізації цих напрямів роботи у вищому технічному навчальному закладі, і не тільки в технічному, є: диспути, вечори, конференції, читацькі конференції, бесіди, свята, лекції, зустрічі та інше [2].

Висновки. Позааудиторна виховна робота – це сукупність різних форм і методів виховного впливу на студентів з метою становлення їх професійного світогляду, професійно важливих властивостей та рис характеру, умінь та навичок, потреби та здібності до творчої праці. Позааудиторна виховна робота виступає додатковим джерелом часу, що дозволяє більш цілеспрямовано і результативно вирішувати завдання професійного виховання студентів в умовах ВТНЗ.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 книгах. Книга 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади: навчально-методичний посібник. – К.: Либідь, 2003. – 344с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316с.
3. Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах: теорія і методика. – Тернопіль, 1998. – 262с.
4. Кондрашова Л.В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте. – Киев; Одесса: Выща шк. Головное изд-во, 1988. – 160 с.
5. Никишов А.М. Организация воспитания школьников. – М.: Просвещение, 1995. – 58с.

6. Савина С.Н. Внеклассная работа по иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – 160с.

С.О.Смолова

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

В статье рассматривается эффективность использования метода проектов при изучении немецкого языка в процессе вузовской подготовки будущих учителей иностранных языков.

In article to be considered effectiveness of using the projects' method during studying the German language in the process of teaching the future teachers of foreign languages in institution of higher educational.

Потреба суспільства в якісній професійній освіті підвищує вимоги до сучасного навчання в практиці вищої школи. Соціально-економічні зміни активізують процеси оновлення вузівської політики, зміни відношень сторін педагогічного процесу. У зв'язку зі стійкою тенденцією щодо демократизації навчального вузівського процесу значну роль у його структурі відіграє взаємодія викладача і студентів, а також пошук найбільш ефективних форм і методів підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Реформування системи навчання у вищій школі обумовлює необхідність використання проектного методу в процесі підготовки конкурентноздатних фахівців. Метод проектів виник у 20-і роки нинішнього століття у США і розвивався у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Дж.Дьюї, В.Х.Кіппатрика. Упровадженням методу проектів у навчальний процес вищої та середньої школи активно займаються Г.Селевко, М.Кларін, Е.Полат, Д.Левітес, Л.Кондрашова, І.Зязюн, Л.Пироженко, О.Пометун, Г.Фрейман, О.Пехота, О.Якубовська та інші.

В основу цього методу покладено ідею побудови навчання на активній основі, через самостійну і практичну діяльність студентів, з урахуванням їхніх особистих інтересів. Метод проектування сприяє формуванню самостійної, творчої особистості майбутнього фахівця і є одним з інноваційних методів навчання. Характерною ознакою методу проектів є органічна і повна узгодженість вузівського навчання з навколишнім життям, різноманітними інтересами кожного студента. Метод проектів є методом пошуку.

Сучасна педагогіка розрізняє такі типи проектів: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані. Робота над

проектом включає: аналіз проблеми; усвідомлення і визначення мети проекту; розробку концепції проекту, організаційного плану здійснення проекту; конкретну практичну діяльність щодо його реалізації; підсумки у вигляді письмового звіту та презентацію; зовнішню оцінку проекту, що дозволяє підвищити ефективність його виконання.

Проектна методика використовує всі найкращі ідеї традиційної та сучасної методики викладання іноземної мови: різноманітність (тем, типів текстів, навчальної діяльності, типів вправ), проблемність (мова використовується для виконання завдань, що характеризуються новизною та змушують думати), навчання із задоволенням (надання студентам можливості говорити про те, що вони думають, виявляти свою творчість в оформленні та презентації проекту). Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність студентів: індивідуальну, групову або колективну, яку студенти виконують упродовж певного часу. Для викладача це прагнення знайти розумний баланс між академічними та прагматичними знаннями, вміннями та навичками.

Продемонструємо кілька прикладів проектів, проведених нами і передбачених вузівською програмою з німецької мови.

Проект "Russische Schulen - wie sind sie?"

Мета роботи: розповісти німецьким друзям про систему вищої освіти в Україні і порівняти її з німецькою, повідомити про типи вищих навчальних закладів, презентувати свій ВНЗ як один із інноваційних вузів України, висловлюючи при цьому власне ставлення до нього, показати життя студентів у педагогічному університеті як під час навчання, так і в позаурочний час.

На організаційному занятті студенти за допомогою викладача розподілилися на групи. Після спільного обговорення теми кожна група отримала своє завдання. Пропозиції вносили як студенти, так і викладач. Вирішили, що в ході проектної діяльності учні можуть: підготувати повідомлення про систему освіти і про типи шкіл як у нашій державі, так і в Німеччині; зняти невеликий відеофільм про свій вищий навчальний заклад; зробити фотоальбом, який розповідає про культурне університету.

Кожна група виконувала заплановані раніше завдання – студенти збирали вирізки з газет, журналів, фотографії до теми, писали реферати, коментарі, ними був знятий невеликий фільм – путівник по університету. В ньому студенти ознайомлювали глядачів зі своїм вищим навчальним закладом, з навчальними кабінетами, розповідали про свої улюблені предмети, про вузівське життя.

Підсумкове заняття – презентація проекту. Спочатку студенти разом з викладачем склали супровідного листа, в якому розповіли про останні новини в вузі (це може бути домашнім завданням). Потім продемонстрували результати своєї праці. Підготовлені матеріали відправили німецьким товаришам.

Проект “Warum liebe ich meine Heimat?”

Мета: розповісти друзям про свою велику й малу Батьківщину.

Студенти розподілилися на три групи, кожна виконувала певне завдання:

Перша група займалася випуском стінгазети “Von allen Ecken und Enden”. Студенти збрали фотографії українських міст, які вони відвідали, зробили до них текстівки й пояснення. Студенти – найкращі знавці німецької мови, склали розповідь-узагальнення про українські міста.

Друга група демонструвала матеріали з теми: “Berühmte Menschen Ukrai-nas”. Студенти у формі короткої доповіді повідомили про відомих людей нашої країни за власним вибором, використовуючи ілюстрації, портрети, тощо.

Третя група займалася підтемою: “Meine kleine Heimat Heibt Poltawa”. Студенти зробили слайди, які відображають життя рідного міста, а також намалювали газету, до якої було додано фотоальбом.

Проект “Ukraina – das Jugendportrat”.

Мета: продемонструвати найбільш повний портрет студента своєї країни (розповісти про його життя, навчання, захоплення, проблеми).

Робота над проектом проводилася чотирма групами.

Перша група підготувала гумористичний фотоколаж. Студенти підбрали фотографії, які відображають їхнє життя (нерідко з аспектом гумору) на заняттях, в позаурочний час, на дозвіллі.

Друга група займалася темою “Wie sehen wir aus?”.

Студенти виконали малюнки, збрали вирізки з українських молодіжних журналів і газет, які розповідають про зовнішній вигляд сучасної молоді, про модні речі, зачіски, яким надає перевагу українська молодь.

Третя група склала доповідь, в якій було відображено життя підлітків позаурочний час, наведені приклади захоплення студентів і розповіді про них.

Четверта група продемонструвала запис інтерв'ю зі своїми ровесниками.

Після презентації проекту його результати, оформлені у вигляді колажів, доповідей, інтерв'ю, а також всілякі розробки були направлені до Німеччини.

Труднощі в роботі над проектом неминучі. Не завжди студенти готові обговорювати організаційні питання іноземною мовою, нерідко наявні мовні помилки, не вистачає додаткової літератури іноземною мовою, часто доводиться брати інформацію з українських джерел, а потім перекладати її. Тому роль і участь викладача в проєкті дуже велика: в деяких випадках перед розробкою проблеми необхідно ввести і відпрацювати лексико-граматичний матеріал, в інших – педагог може лише підказати напрям пошуку, забезпечити джерелами, відправити студента (групу) до раніше вивченого матеріалу, дати опору тощо.

Від самого викладача вимагається висока професійна підготовка, знання психологічних особливостей і творчих нахилів студентів. Але дана форма організації навчального процесу приносить задоволення від позитивних результатів, особливо на тлі сучасної домінуючої ролі англійської та німецької мов як мов міжнародного спілкування.

Таким чином, майбутні вчителі переконуються, що не тільки англійська мова потрібна в цьому світі, що знання німецької мови також відкриває великі можливості для пізнання іншої культури, для встановлення контактів із німецько-мовними країнами, що можна на практиці застосувати свої знання. Відгуки німецьких студентів про нашу співпрацю мотивують майбутніх педагогів до подальшої роботи. У студентів підвищується інтерес до вивчення німецької мови, закріплюються міжособистісні стосунки.

Також розвиток навичок монологічного мовлення студентів здійснювався під час захисту індивідуальних проєктів з теми “Мода і час”.

Lehrer. Es ist bekannt, dass die Mode der Stil der Kleidung der bestimmten Zeit ist. Die Frau Mode vergeht so schnell wie die Zeit. In jedem Jahr sehen die Modetendenzen ganz anders aus. Jedes Jahr schlägt die Mode etwas neues vor. Eure Hausaufgabe war die Vorbereitung und Vorstellung der eigenen Projekte zum Thema “Mode und Zeit”. Ich weiß, dass jeder Schüler viele Materialien durchgesehen und benutzt hat. Und jetzt stellt jeder Schüler sein Projekt vor.

Zu uns kam sehr geehrte Modemeister aus Berlin. Das ist Monika Weber. Sie hört unsere Schüler und dann gibt ihnen nützliche Tips in den Fragen der Mode.

(Захист студентами проєктів).

Student 1. Ich möchte kurz die Mode der antiken Welt beschreiben. Im Altertum veränderte sich die Kleidermode sehr langsam. Aber Geschmack und Eleganz waren sehr wichtig. Die Frauen achteten auf ihre Schönheit, sie trugen leichte Kleidung aus Lein. Das war einfach, praktisch und bequem. Im frühen Griechenland trug die Frau den Chiton aus leichter

Wolle. Die Männer trugen den Chiton auch. An den Füßen hatten sie Ledersandalen und einen breitkrempigen Hut. Später im 16. Jh. herrschte in Europa die spanische Mode. Die Frauen trugen schöne Reifröcke. Das Oberteil des Kleides war eng und mit Edelsteinen geschmückt. Das Kleid hatte einen großen Halsausschnitt. In Deutschland waren die Frauen konservativer. Sie trugen lange plissierte Röcke, am Kopf – Hauben.

Student 2. Im 18. Jahrhundert herrschte in Europa die französische Mode. Die Frauen trugen die weiten, kuppelförmigen Röcke. Hauptmaterial war die Seide. Das Schönheitsideal war die zarte und schlanke Frau mit einer Wespentaille. In vielen Ländern trugen die Frauen meist einfache Kleider. Das waren die kurze Jacke, der enger Oberteil und der weite Rock. Die Männer trugen Hosen, eine Weste und den Mantel. Der Dreispitz war sehr modisch.

Das 20. Jahrhundert brachte eine neue Mode. Die Röcke waren nicht mehr ganz so weit. Die Kleidung wurde praktisch und bequem. Man lächelte über das Korsett. Frauen trugen kurze Kleider, Männer trugen lange Hosen. Zur Zeit wird der sportliche Stil der Kleidung bevorzugt. Es ist ohne Zweifel praktisch. Noch nie war die Kleidung so bunt wie heute.

Student 3. Wir leben im 21. Jahrhundert und wollen die Kleidung nach letzter Mode tragen. Jeder von uns möchte modisch aussehen. Die moderne Kleidung ist so bunt. Einige Arten der Jugendkleidung schockieren unsere Eltern. Aber topmodische Kleidung gefällt den Jugendlichen. Das Sprichwort sagt: "Über den Geschmack lässt sich nicht streiten". Und ich bin einverstanden. Mir gefallen Sachen aus Jeans und Leder. Sie halten gut und sehen modisch aus. Für mein Projekt habe ich viele interessante Bilder mit der Kleidung aus Jeans und Leder gesucht. Solche Leder- und Jeanswaren gefallen vielen Menschen.

(Student 4,5,6,7...)

Lehrer. Und jetzt hat Monika ein Wort. (Виступ гості з Берліну).

Hallo! Ich heiße Monika Weber. Ich kam aus Berlin. Ich arbeite in einem Modehaus in Berlin. Ich habe gesehen, dass alle Menschen modisch sein wollen. Fast alle jungen Leute in Deutschland und in der Ukraine sind modebe-wusst. Sie tragen alles, was sie wollen: moderne Jeans, bunte Jacken, kurze Röcke und Kleider, verschiedene Schmucksachen. Die Jugend akzeptiert immer neue Vorschläge der Mode. Ich möchte euch meine Tips geben:

1. Kleidet euch mit Geschmack.
2. Trägt topmodische, aber praktische Klamotten.
3. Die Kleidung muss bequem sein.
4. Findet einen eigenen Stil.

5. Pfllegt eure Kleidung, damit sie gut ; aussieht.

Meine Freunde! Ihr habt verschiedene Kleidungsarten beschrieben. Ihr habt viele Wörter zum Thema "Kleidung" gelernt. Ich habe für euch ein Kreuzwortgitter vorbereitet. Auf dem Plakat seht ihr schöngekleidete Menschen. Schreibt ihre Kleidungsstücke in mein Kreuzwortgitter. Arbeitet paarweise.

Таким чином, на сучасному етапі реформування системи вищої освіти України гостро стоїть проблема використання інтерактивних методів і технологій навчання, спрямованих на підготовку висококваліфікованого вчителя іноземної мови, з високим рівнем професіоналізму і майстерності.

Використання у навчальному процесі системи, яка включає завдання у вигляді проєктів забезпечує підвищення інтересу студентів до вивчення предмета та підвищення якості їх знань. Метод проєктування забезпечує розвиток пізнавальної активності студента, мотивований проблемним протистоянням відомого і невідомого, має на меті активізацію процесу пізнання і осмислення нового, опанування новими лексичними одиницями і дозволяє зробити навчання посильним для всіх студентів з урахуванням їх участі в різноманітних проєктах. Застосування на заняттях німецької мови методу проєктів робить процес навчання доступним, цікавим, посильним для кожного студента, сприяє формуванню умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвитку комунікативних умінь та емоційно-ціннісному ставленню кожного студента до вивчення німецької мови, а також орієнтує на творче оволодіння майбутньою професією.

Література

1. Освітні технології: Навч. – метод. посіб./ За заг.ред. О.М.Пехоти.- К.: А.С.К., 2002. – 255с.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М. 1998. – 234с.
3. Комар О. В. Викладання за інтерактивними технологіями // Рідна школа. – № 5. – С.23-25.

ОРГАНИЗАЦИЯ И СПЕЦИФИКА УПРАВЛЕНИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТОЙ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В данной статье рассматриваются особенности управления самостоятельной работой по иностранному языку студентов технических специальностей. Эти особенности имеют достаточно сложную структуру. При планировании управленческой деятельности по иностранному языку важно учитывать фактор времени и выбирать варианты, дающие быструю отдачу при минимальной затрате времени, принимая во внимание малую сетку часов, отводимую на изучение языка в техническом вузе.

This article deals with the peculiarities of the foreign language independent work's management to students of technical specialties. These peculiarities have a rather complicated structure. While planning the management's activity on foreign language it is important to take into consideration the time factor and choose those variants which give the quickest return in minimal time's expenditure, taking into consideration the small amount of the hours given to language study in technical higher schools.

В многогранной работе, проводимой высшей школой по повышению качества подготовки будущих специалистов, одно из центральных мест принадлежит вопросам совершенствования самостоятельной работы студентов. Следует отметить, что обучение является перспективным процессом, направленным в будущее. В этом не только особенность, но и определенная трудность. Ведь то, чему студенты обучаются сегодня, будет необходимо ему не завтра, а через несколько лет. Поэтому необходимо предусматривать потребность в объеме знаний, которые понадобятся специалисту в его будущей практической деятельности.

Существенное изменение в результате развития науки и техники, и в этой связи, изменение в содержании творчества инженера, требующее от него теперь не только правильного и наиболее полного усвоения научно-технических знаний, но и умения осмыслить приобретенную информацию с целью своевременного принятия правильных решений, актуализирует необходимость приучения будущих инженеров к самостоятельному пользованию специальной научно-технической литературой на иностранном языке (ИЯ), особенно зарубежными научно-техническими журналами для того,

чтобы инженер был в курсе всех современных достижений в его профессиональной области и мог, при необходимости, адаптировать их для нужд отечественного производства.

Эта сторона обучения ставит перед учебным заведением задачу формирования у студентов потребностей в приобретении новых знаний, развития у них умений и навыков добывать эти новые знания самостоятельно, формировать приемы активной мыслительной деятельности, умение ориентироваться в быстро растущем потоке всевозможной информации.

Думается, что процесс научения может идти быстрее и плодотворнее при условии рационально организованной самостоятельной работы (СР) студентов. В свою очередь, процесс организации СР требует грамотного управления ею со стороны преподавателя.

Однако следует отметить, что организационно-управленческая сторона данного процесса достаточно сложна. Одну из сложностей мы видим в том, что СР требует высокого сознания студента. Простые управленческие команды и организационные приемы не дают полного решения вопроса. Здесь мы сталкиваемся с серьезным отличием управления техническими системами и управления умственной деятельностью людей в ходе овладения новыми знаниями.

Анализ и обобщение опыта свидетельствует о том, что стихийного формирования управленческой деятельностью не происходит. Владение арсеналом средств воздействия не может быть результатом эпизодических процедур. Только создание комплексного подхода по целенаправленному формированию готовности к управленческой деятельности, овладение структурой и содержанием данной деятельности поможет вывести каждого студента на определенный уровень владения своей специальностью, что является важной задачей формирования его социальной активности.

Но, к сожалению, вопросы управления СР студентов еще не достаточно освещены в педагогической литературе. Что касается методики обучения ИЯ, то в настоящее время создалась своеобразная ситуация: значение управления признается всеми методистами, однако нет в сущности теоретических и практических работ по актуальным проблемам управления. Неоднозначность в понимании процесса управления и недооценка комплексного характера данного явления создали предпосылки для неоправданно суженой трактовки управления. Например, иногда переоценивается роль коммуникативных установок, т.е. упражнения отождествляются с увеличением и уменьшением заданий как на занятиях,

так и при выполнении домашних работ. Также иногда преувеличивается роль контроля и т.д.

Если обратиться к вопросу организации СР студентов технических специальностей по ИЯ и управления ею, то, можно с уверенностью констатировать, что и он во многом еще является не решенным.

Обучение ИЯ в техническом вузе отличается специфическими трудностями, связанными с тем, что большую часть учебной программы составляют точные науки, а небольшое количество часов, отводимое на изучение ИЯ не способствует развитию иноязычной речевой деятельности, поэтому и задача по формированию навыков и умений устной речи, а также пользования литературой по специальности остается часто нерешенной. Очевидно, одной из причин такого положения является убежденность некоторой части студентов в том, что при минимальных знаниях ИЯ с помощью словаря можно понять любой текст. Но на практике оказывается, что недостаточное владение ИЯ не дает возможности ни пользоваться иноязычной литературой, ни общаться с зарубежными партнерами.

Поэтому и возникает необходимость создания системы, при которой студенты технических специальностей могли бы самостоятельно работать с предлагаемым для усвоения материалом. А для этого необходимо организовывать учебную работу таким образом, чтобы она максимально и эффективно способствовала развитию и совершенствованию иноязычной речевой деятельности студентов. И главное в этом вопросе, чтобы сами студенты осознавали пользу от такой организации аудиторных и внеаудиторных занятий /Конышева, 2005 /.

Практика работы со студентами технических специальностей указывает на необходимость определения соотношения рационального и нерационального расходования времени на изучение ИЯ. Конечно, когда преподаватель не достаточно тщательно готовится к занятиям и предлагает студентам регулярно заниматься только переводом иноязычных текстов как в аудитории, так и при выполнении домашних заданий, то найти причины и дать решение проблемы проще.

Но потери времени бывают и в других ситуациях, например, когда уровень владения ИЯ студентов достаточно низок, и преподавателю приходится тратить много времени для объяснения того, что студенты должны были усвоить в процессе обучения в средней школе. В таких случаях возникает необходимость определить способы сокращения непроизводительных расходов. Вероятно, одним из них может быть повышение качества усвоения студентами знаний с

использованием наиболее рациональных приемов СР, каковыми могут являться, например, модули по грамматике или лексике или работа с графическими опорами, такими как иерархические диаграммы, семантические карты, семантические решетки, градиентное построение слов, семантические блоки и т.д.

В этом случае можно говорить об оптимизации процесса управления СР по ИЯ. Ю.К. Бабанский утверждает, что “управление может стать оптимальным лишь в том случае, когда оно в максимально возможной мере учитывает естественный, закономерный ход развития индивидуумов, общественных процессов, явлений, содействует ускорению развития их положительных тенденций” [Бабанский, 1971, с. 35].

Значительный интерес в организационно-управленческой работе по ИЯ составляют ее психологические установки. Обратимся к тому, какие управленческие команды часто даются на занятиях. В начале занятия преподаватель предлагает студентам отчитаться за домашнее задание, в конце – “дома выучить”. Если студент плохо подготовился – команда “учить больше” и т.д. Конечно, обойтись без подобных управленческих команд не просто, так как в них вкладывается определенный смысл. Однако если вдуматься, то форма приведенных команд дает психологическую установку на заучивание материала дома и на воспроизведение на занятиях. Все последующие действия преподавателя подтверждают эту установку.

Но если проанализировать вышесказанное, то мы поймем, что односторонность штатной установки на постоянный повтор действия приводит к созданию практического стереотипа повторяемости. Следовательно, для творческой самостоятельной деятельности нужны другие целевые установки, направленные на активное действие поиска решения поставленных задач.

Думается, что в управлении СР студентов большое место должен занимать необходимый настрой на постоянную работу над иноязычным материалом. Практика показывает, что наиболее быстрый настрой на систематическую работу приходит в том случае, когда для нее имеются все условия: грамотно и доступно сформулированные задания; наличие учебных и дидактических материалов, предназначенных для самостоятельного усвоения; посильность и значимость предлагаемых заданий; наличие альтернативных заданий, из которых студент может выбрать именно те, которые ему кажутся наиболее интересными; заинтересованность преподавателя в результатах труда студента; отсутствие авторитарности со стороны преподавателя и т.д. Все это в общей

сложности положительно сказывается на управлении организацией умственного труда по освоению ИЯ и на повышении качества выполняемой СР.

“Управлять процессом обучения – это не подавлять, не навязывать процессу ход, противоречащий его природе, а, наоборот, максимально учитывать природу процесса, согласовывать каждое воздействие на процесс с его логикой. При управлении процессом учения, как и любым другим, свобода выступает как осознанная необходимость” /Талызина, 1984, с. 273/. Управление процессом обучения есть управление процессом усвоения деятельности, утверждает Т.Ф.Талызина. Для этого необходимо участвовать в ее выполнении. Добиться этого можно двумя путями: а) сделать самостоятельную деятельность предметом усвоения и вести контроль за ходом ее выполнения; б) путем различных воздействий наводимых на данную деятельность.

В связи с этим усложняется и работа преподавателя. Путем грамотного управления мыслительной деятельностью студентов он должен возбуждать их интерес к содержанию изучаемого предмета. Новый материал следует объяснять, связывая его с предыдущим, подводить студентов к собственным выводам и обобщениям. Кроме того, необходимо направлять проблемными вопросами речевую иноязычную деятельность студентов, оценивать их знания и умения, не забывая при этом об изучении их индивидуальных особенностей в целях индивидуализации учебного процесса. Задача преподавателя в управлении учебным процессом – отобрать содержание обучения, обеспечить рациональную организацию самообучения, сформировать умения студентов самостоятельно добывать знания, т.е. осознанное овладение приемами учебного труда. В этой связи необходимо, чтобы студент:

- имел ясные представления о целях своей учебной деятельности и был ориентирован на решение тех задач, которые ставит перед ним высшая школа;
- осознавал мотивы своей учебной деятельности;
- при возникновении трудностей умел концентрировать свои психические и физические силы на достижении поставленной цели;
- умел нести ответственность за правильность своего выбора уровня заданий и темпа изучаемого материала;
- умел сам оценивать свою деятельность;

— планировал самостоятельно и организовывал свою учебную деятельность.

Учеными доказано, что чрезмерная активность преподавателя на занятии и во внеурочное время в стремлении передать как можно больше информации студентам часто ведет к торможению в восприятии студентов. Часто можно столкнуться с такой ситуацией, когда преподаватель не может разобраться в том, почему же после его объяснения студенты так и не поняли того, что им было необходимо усвоить. Преподаватель пытается объяснить тоже самое несколько раз, но эффект от повторных объяснений обычно может быть совсем незначительным, так как у студентов возникает ложное ощущение, что они все это уже знают, так как слышат не в первый раз, и они остаются внутренне пассивными, а, следовательно, и невосприимчивыми. Поэтому преподавателю следует воспитывать у студентов максимальную активность по отношению к изучению ИЯ и создавать условия, когда студенты сами ощущали бы потребность в получении знаний, ибо, получаемое в готовом виде, проходит мимо их сознания и не оседает в памяти. Отсюда следует вывод, что преподавателю необходимо научить студентов учиться, т.е. приобретать умения самостоятельной работы. Отсутствие умений этой работы отрицательно сказывается на изучении иностранного языка, особенно у студентов технических специальностей. Обычно студент свою СР по языку сводит к выполнению домашних заданий. Самостоятельная работа, тем не менее, не должна рассматриваться только как выполнение домашних заданий. Она включает все виды работы в аудитории и вне ее.

Учитывая чрезвычайно ограниченный языковой опыт студентов технических специальностей, их СР должна управляться непосредственно или опосредованно.

Цикличность в преподавании определенного материала и в построении занятий предполагает увеличение удельного веса СР по мере увеличения порядкового номера цикла. Так как преподаватель не является сегодня единственным источником информации, его основная функция заключается в управлении процессом усвоения знаний и воспитания (формирования) личности студента.

Если обратиться к современной психолого-педагогической и методической литературе, то в ней процесс обучения рассматривается как учебное сотрудничество преподавателя со студентами, подчеркивается его совместный кооперативный характер. Вместе с тем, приводимая И.А.Зимней схема взаимодействия обучающего с обучаемым свидетельствует о том, что определяющим в этом

взаимодействии является импульс, исходящий от преподавателя [Зимняя, 1989].

Управление – это определенная система, которая отвечает за развитие, обеспечивающее достижение конкретных целей. Мы согласны с К.Б.Есипович, которая предлагает следующее определение: “Управление учебной деятельностью представляет собой комплексную целенаправленную систему средств методического и психолого-педагогического обеспечения учебного процесса, способствующую рациональной организации и активизации как отдельных учебных действий обучаемых, так и их учебной деятельности в целом, а также создающую ориентиры для формирования у обучаемых приемов, навыков и умений самостоятельной работы” [Есипович, 1988, с. 83].

Системный анализ управления СР по ИЯ показал сложность его структуры. Нами выделяются определенные особенности, характеризующие управленческую деятельность. Рассмотрим их подробнее.

Общеизвестно, что любая управленческая деятельность начинается с постановки научно обоснованной цели. Наши наблюдения и специально проводимое нами в ходе исследования анкетирование преподавателей показало, что не все (особенно начинающие) преподаватели умеют формулировать цели и задачи урока. Если проанализировать существующие учебники и учебные пособия по ИЯ для студентов технических специальностей, то можно заметить, что в них не всегда конкретизируются цели обучения. Поэтому нами и выделяется в качестве первой составляющей определение целей управления учебным процессом.

При организации управления необходимо учитывать качественное своеобразие формируемой деятельности. Это обусловлено тем, что на практике внимание преподавателей поглощает работа мнемического характера по изучению лексико-грамматического материала, часто в отрыве от формируемой деятельности, что не ведет к развитию коммуникативной компетенции. Учитывая сложности обучения ИЯ в техническом вузе, абсолютно ясна важность выделения доминирующих видов деятельности, подлежащих управлению. Необходимо вести отбор языковых и речевых средств с учетом качественного своеобразия формируемых видов деятельности, так как в условиях обучения ИЯ в техническом вузе очень важно прочное и качественное усвоение базовых явлений изучаемого языка.

Важным элементом управления является индивидуализация обучения, так как недооценка роли индивидуального подхода снижает

уровень готовности студентов к усвоению ИЯ, что сказывается на результативности обучения.

Для осуществления управленческой деятельности в процессе СР студентов преподавателю необходимо обеспечить получение информации по определенной системе параметров о состоянии управляемого процесса (в нашем случае это овладение ИЯ студентами технических специальностей), т.е. обеспечивать систематическую обратную связь.

На необходимость обратной связи в форме немедленного подкрепления указывали многие ученые. Как известно, в технике и кибернетике обратной связью называется возможность получать информацию о том, выполнена ли та или иная операция согласно программе управления. В исследованиях вопроса об обратной связи в процессе обучения мы исходили из положения П.К. Анохина об обратной афферентации, которая информирует о результатах совершенного, конечного, и промежуточного действия, давая возможность оценить степень успеха выполненного действия [Анохин, 1955]. Обратная связь может быть внешней и внутренней, жесткой и гибкой, подкрепляющей, корректирующей, немедленной и отсроченной. По нашему мнению, при организации управления СР по ИЯ студентов технических специальностей обратная связь, видимо, должна быть комбинированной, сочетая жесткие и гибкие формы.

Если говорить о внутренней обратной связи, то она осуществляется с помощью ориентировочной основы деятельности, которая задается студенту, а также с помощью различных ключей, что очень важно при организации СР по ИЯ. В нашем понимании, это ключ-подсказка, ключ-правило, ключ-модель, ключ-эксталингвистический фактор и ключ – готовый ответ [Коньшева, 2004]. А внешняя обратная связь осуществляется с помощью системы контрольных заданий, выполняемых после проработки определенного учебного материала.

Частота обратной связи должна быть различной в зависимости от этапа обучения. На начальном этапе, например, контроль должен быть пооперационным и систематическим, а на последующих этапах внутренняя обратная связь по внешней форме действия осуществляется лишь при наличии потребности у студента в получении этой связи. Частоту обратной связи целесообразно рассматривать в связи с мотивационной и подкрепляющей особенностями.

В целом при осуществлении управления СР студентов обратная связь должна нести преподавателю следующую информацию:

- а) выполняет ли студент именно те действия, которые необходимо для

усвоения того или иного материала; б) правильно ли выполняются задания; в) соответствует ли форма выполняемых заданий этапу усвоения; г) формируется ли действие с должной мерой обобщения, свернутости, автоматизированности, быстроты выполнения и т.д.

Одной из особенностей управленческой деятельности является мотивационное обеспечение, так как недооценка роли мотивации снижает результативность обучения. Естественно, что проблема готовности к СР перерастает в проблему предварительного повышения учебной мотивации, воспитания интереса к учению. Из практики известно, что для построения по-настоящему действенной системы обучения ИЯ важно сформировать положительную мотивацию и рассматривать ее, в этой связи, необходимо не только как прием, реализующий основные дидактические принципы, а как специальную задачу, решение которой обеспечивает успешность усвоения иноязычного материала. Мы согласны с П.И.Пидкасистым, который считает, что “при целенаправленном формировании все побуждения, связанные с познавательной активностью, становятся более осознанными и действенными, усиливается их предвосхищающая, регулирующая роль и в учебной деятельности, возрастают активность личности в перестройке мотивационной сферы, активные попытки поставить самостоятельные и гибкие цели учебной работы, наблюдается преобладание внутренних мотивов над внешними” [Пидкасистый, 1980]. При этом отмечается, что позитивные мотивационные изменения, формирование интереса к учению происходят в результате совершенствования целостной личности.

6. При формировании заданной деятельности в процессе управления СР студентов большое значение имеет подкрепление. Но этот процесс не следует смешивать с обратной связью, поскольку они выполняют различные функции и по своему содержанию не могут совпадать друг с другом. Подкрепление предполагает такое воздействие на студента, которое приводит к закреплению получаемых знаний, а то время как обратная связь – это получение информации о ходе деятельности студентов. Если обратная связь может осуществляться в двух направлениях – и к студенту, и к преподавателю, то подкрепление всегда направлено на студента. В процессе обучения ИЯ подкрепление, как правило, совпадает с внутренней обратной связью, поскольку правильное выполнение заданий здесь является важным мотивом самостоятельной учебной деятельности студента.

Таким образом, все выделенные нами особенности управления СР по ИЯ выполняют определенную функцию в процессе управления.

Но главная трудность при осуществлении управления состоит в логически продуманной целенаправленной работе, которая бы учитывала конечные требования обучения ИЯ.

Преподаватель, как основное управляющее звено, отвечает за то, чтобы каждый студент в зависимости от его способностей выполнял конкретную функцию. Преподаватель также организует оптимальные условия взаимодействия между студентами. Из вышесказанного можно сделать вывод о том, что именно преподаватель обеспечивает благоприятные условия для оптимизации учебного процесса. А для этого необходимо осуществить следующую управленческую деятельность:

- обеспечить целенаправленную деятельность студентов;
- определить необходимые виды языковой и речевой деятельности для каждого отдельного студента;
- непрерывно повышать компетентность каждого студента, что означает создание условий для овладения новым учебным материалом в зависимости от индивидуальных способностей; темпа работы; учета качественного своеобразия учебного материала и объективных и субъективных трудностей усвоения, обусловленных существующими способами конструирования учебных ситуаций; умения выбрать рациональные пути овладения иноязычным материалом и т.д.;
- постоянно контролировать деятельность каждого студента, прививая умения самоконтроля и самокоррекции.

Следует отметить, что качественное своеобразие ИЯ как объекта управления в техническом вузе заключается в том, что студент имеет дело с большим числом единичного материала, который подлежит осмыслению и усвоению, а, следовательно, увеличивается нагрузка на память. Это требует критического пересмотра существующих подходов к обучению ИЯ на данных факультетах. Этой цели и служит управление.

При организации СР студентов технических специальностей, учитывая конкретные условия обучения ИЯ, управление необходимо для овладения новыми базисными формами деятельности алгоритмического, полуэвристического и эвристического характера в каждой их основных видов речевой деятельности. А, в свою очередь, объектами управления должна быть учебная деятельность по:

- 1) словоупотреблению;
- 2) структурному оформлению речи;
- 3) обучению понимания синтаксических связей и отношений при чтении технических текстов по специальности;

- 4) извлечению основной информации из технических текстов;
- 5) реферированию, аннотированию, реферативному переводу.

Осуществление управления названными выше деятельностью гарантирует каждому студенту определенный уровень обученности в основных видах речевой деятельности: говорении, письме, чтении, что существенно продвигает студентов в самостоятельном изучении ИЯ как средства общения. Это имеет большое психологическое значение.

Литература

1. Коньшева А.В. Организация самостоятельной работы учащихся по иностранному языку. – СПб: КАРО, Мн.: Изд-во “Четыре четверти”, 2005. – 208 с.
2. Бабанский, Ю.К. Об управлении процессом воспитательного воздействия // Сов. педагогика. – 1971. – №8. – С. 33–41.
3. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 344 с.
4. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М., 1989. – 217 с.
5. Есипович К.Б. Управление познавательной деятельностью учащихся при изучении иностранного языка. – М., 1988 – 234с.
6. Анохин П.К. Особенности афферентного аппарата условного рефлекса и их значение для психологов // Вопросы психологии. – 1955. – №6. – С. 18-22.
7. Коньшева А.В. Контроль результатов обучения иностранному языку. – СПб: КАРО, Мн.: Изд-во “Четыре четверти”, 2004. – 144с.
8. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование. – М.: Педагогика, 1980. – 240с.

С.П.Білоконний

ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ПРАКТИКИ

В статті розглядається проблема готовності студентів педуніверситетів к виконанню професійної діяльності в умовах сучасної школи.

In the article the problem of readiness of students of peduniversits is examined to implementation of professional activity in the conditions of modern school.